

פניני הרמ"א

יו"ל ע"י "קהילת הרמה" בירושלים עיה"ק תובב"א
שע"י יוצאי ישיבה הרמה דלונדון יצ"ו

זמני עיה"ק ירושלים תובב"א:

הזלה"ג [שבועות] - 7:00 / צאת השבת [ר"ת] - 8:56

בנשיאות עט"ר מרן ראש הישיבה הגאון הגדול רבי אליקים שלעזינגער שליט"א

פניני הרמה

לחג השבועות

מפניני רבינו:

הסתכלות התורה. ברש"י תחלת התורה: "בראשית ברא אלקים וגו'. אין המקרא הזה אומר אלא דרשוני בשביל התורה שנקראת ראשית דרכו ובשביל ישראל שנקראו ראשית תבואתה ואם באת לפרשו כפשוטו כך פרשהו בראשית שמים וארץ" וכו' עכ"ל. משמעות פירש"י שהפסוק הראשון בתורה המדבר מבריאת שמים וארץ קורא אלינו אם תרצה לפרשני כפשוטי תפרש מסדר טבע הבריאה, אבל הפסוק אומר ומבקש אל תפרשני כפשוטי אלא לפי הכוונה האמתית שגילו בי חז"ל בדרשתם שלא נברא העולם אלא בשביל התורה ובשביל ישראל. וכיון שהתורה היתה כלי אומנתו של הקב"ה בבריאת העולם, וכדאיתא במדרש (א, א): "מה דכתיב ואהיה אצלו אמון וכו' התורה אומרת אני הייתי כלי אומנתו של הקב"ה כו' כך היה הקב"ה מביט בתורה ובורא את העולם והתורה אמרה בראשית ברא אלקים אין ראשית אלא תורה" עכ"ל. אם כן העולם נברא במתכונת הפסוק שבתורה, ונמצינו למדים כי כמו שאפשר לפרש את הפסוק כפשוטו כן אפשר לעבור ימי העולם כפשוטם כמו שחיים בעולם רוב בני האדם שאינם מתבוננים, נולדים בעולם וחיים בו ומבלים ימיהם בדרכי הטבע עד יום מותם, והוא ההבל שאמר שלמה הכל הבל, אבל העולם מבקש מבנ"א אל תפרשוני כפשוטי כי לא לכך נבראתי אלא בשביל התורה ובשביל ישראל עוסקיה, כל בריאתו של עולם וקיומו הוא לתכלית שתתבונן בי ותדרשוני כדרשת חז"ל, ושים לבך לדעת כי נבראת שתעמול בתורה, ובכל יום בת קול יוצאת ומכרזת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה, שמסתכלים על העולם בפשוטו, ככתוב בקהלת (א. ג.) אין יתרון תחת השמש, ודרשו חז"ל (שבת דף ל:): תחת השמש אין יתרון אבל למעלה מן השמש יש יתרון, בעמלו של הבל אין יתרון אבל בעמלה של תורה יש יתרון ותכלית לאדם בעולמו.

(מתוך בית אב שיחות פרשת בראשית מאמר א)

תמידיית הלימוד – התאחדות עם התורה: ברש"י פרשת פנחס (כז. טז.) מהמדרש, כי אמר משה הגיע השעה שאדרוש זכות בניי בבקשתו יפקוד איש על העדה וא"ל הקב"ה בניך ישבו להם ולא עסקו בתורה אלא יהושע שהיה משכים ומעריב בביהמ"ד וכו' הוא נוצר תאנה יאכל פרי, הנה ודאי אם משה ביקש למנות את בניו פשיטא שהיו גדולים בתורה ושמעתי שיש במדרש שהיו גדולים מיהושע, ומה זה שאמר הקב"ה "בניך ישבו להם ולא עסקו בתורה"? וצ"ל הכוונה שלא היתה לימודם בתדירות כזו של יהושע שלא מש מן האהל כמש"כ בקרא, והיה משכים ומעריב הוא נקרא נוצר תאנה יאכל פריה ושומר אדוניו יכובד (משלי כז. יח.), ומפרש הגר"א **במשלי** שם כיון שתאנה אינה מתבשלת כאחד כשאר הפירות, אלא כל יום ויום צריך ללקוט באין מרגוע, וזו היתה מדתו של יהושע שלא מש מאהלו של משה. ונראה הביאור עפמש"כ הב"ח **בהלכות ברכות התורה** (סי' מז) בא"ד: "שנהיה עסוקים בתורה כדי שתתעצם נשמותינו בעצמיות ורוחניות מקור מוצא קדושת התורה וכו' שתתדבק נשמתנו וגופנו ברמ"ח אברים ושס"ה גידין ברמ"ח מ"ע ושס"ה מצוות ל"ת וכו' ע"כ, נאמר בזה כי תורה מן השפה ולחוץ אינה תורה, אלא זו שנבלעת בעצמותו של אדם ועומק לבו להיות בן תורה פשוטו כמשמעו בחינת 'בך' כבתולדה ממש. והדרך להגיע לזה מבואר **במסילת ישרים** (פרק י) אשר ז"ל: "אמנם עדיין אינו אדון בעצמו שלא ימשוך לבו אל התאוה הטבעית שלא תטעהו להראות לו היתרים וכו' אף כי משתדל לכבוש יצרו ולכפות תאוותיו לא מפני זה ישנה טבעו וכו' עכ"פ חשק החומריות עושה את שלו להסירו ולפתותו אמנם אחר שיתרגל אדם הרגל גדול בזהירות הזה ותגבר בו האהבה והחמדה האלקית הנה כח ההרגל הזה ירחיק אותו מעניני החומר וידריך דעתו אל השלמות הנפשית וכו' ע"כ, הרי הכח לקרב את לבבו אל ד' להכניס בלב חמדה אלוקית והתדבקות לתורה הוא רק כח ההרגל והתמידות שכידוע שעי"ז נקנה לאדם טבע שני. והן דברי רבי עקיבא **באבות דרבי נתן** עיי"ש בפרק ו שבן ארבעים שנה היה ולא למד תורה עד שראה מים נוטפין על גבי הסלע וניקב הסלע, ועשה ק"ו לעצמו אם סלע כך, על אחת כמה וכמה לב האדם, ופי' הגר"י **סלנטר זצ"ל** באור ישראל (אות י) שרע"ק הרגיש שדברי תורה אין עושים רושם בלבו ואמר נואש, עד שראה באר ואמר מי חקק אבן זו אמרו לו המים שתדיר נופלים עליה 'בכל יום', זה הלימוד שלמד רע"ק כמה גדול כח התדירות והתמידות שעל ידם יכנסו דברי תורה ללבו של אדם. והן דברי הרמב"ם **בפיהמ"ש אבות** (פ"ג מט"ו) על המשנה הכל לפי רוב המעשה, שמעלות הנפש לא יגיעו לאדם לפי גודל המעשה אלא ע"י רבויים, רוב מספר המעשים שהמעלות יגיעו לאדם בכפול המעשים הטובים פעמים רבות, והמשל בזה כשיתן אדם לאיש אחד בבת אחת אלף זהובים ולאיש אחר לא נתן כלום לא יעלה בידו מדת הנדיבות כמו שמגיע למי שהתנדב אלף זהובים באלף פעמים ואז יגיע לו קנין חזק בנדיבות, וכן בתורה והוא אמרם רוב המעשה עכ"ל, וכבר נתבאר ברמב"ם

שם (פ"ב מ"ט) כי משכן קנין מעלות הנפש הוא בלבו של אדם עיי"ש [ובהכרח זה הוא ביאור מאמרם ז"ל בגמרא חגיגה (דף ט:)] מש"כ בין עובד אלקים לאשר לא עבדו היינו בין שונה פרקו מאה פעמים לשונה מאה ואחד, אם מצד הבנת השכל וידיעת הלמוד לא מתקבל על הדעת שבשביל פעם אחד נוסף על מאה פעמים יקרא עובד אלקים יותר, אולם המדובר בזה מצד קנין התורה בלבו של אדם וההתעלות הפנימית להיות לבו דבוק בתורה, שיהפך להיות לב של תורה, ודאי כן הוא שכל שמוסיף תדירות מוסיף קנין ונקרא עובד כלפי זה שהחסיר בתמידות מה]. ולפי האמור עיי"ז נעשה לבו של יהושע כלב הארי בתורה ורחמנא ליבא בעי, כי היתה תורה בפנימיות באיש, ואפשר זה פי' שאמר הקב"ה שהוא איש אשר רוח בו, מעמלה של תורה.

(מתוך ספר בית אב שיחות פרשת נח מאמר ז)

* * *

קול רבינו [מאמרי השקפה ומוסר]:

ומבואר עוד יותר ברכינו יונה בשערי תשובה (שער ב סי' י) שהביא ברייתא מאבות דרבי נתן שכל שמעשיו מרובים מחכמתו חכמתו מתקיימת שנא' נעשה ונשמע ע"כ, הרי שהקדמת נעשה לנשמע הוא מתנאי קיום חכמת התורה בכל שעה.

ויסוד גדר נעשה קודם לנשמע מבואר שם ברכנו יונה, וז"ל: "כאשר ישמע מוסר החכמים והמוכיחים יקשיב וישמע ויכנע ויחזור בתשובה כו' והנה האיש הזה ברגע קטן יצא מאפלה לאור גדול כי עת אשר יאזין ויסכית כו' וקיים עליו להיותו עושה ככל אשר יורוהו תופשי התורה כו' ומעת אשר קבל כזאת במחשבתו וגמר עליו ככה בלבבו קנה לנפשו זכות ושכר על כל המצות והמוסרים ואשרי כי צדק נפשו בשעה קלה וכן אמרו רבותינו זכרונם לברכה וילכו ויעשו בני ישראל וכי מיד עשו והלא לא עשו עד י"ד לחדש אלא כיון שקבלו עליהם לעשות מעלה עליהם [הכתוב] כאלו עשו מיד ואמר באבות של רבי נתן כל שמעשיו מרובים מחכמתו חכמתו מתקיימת שנאמר נעשה ונשמע, ביאור הדבר כי האיש אשר קבל על נפשו בלב נאמן לשמור ולעשות על פי התורה אשר יורוהו ועל המשפט אשר יאמרו לו היושבים על המשפט יש בידו מן היום הזה שכר

בגמרא שבת (דף פח.): "דרש ר' סימאי בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע באו ששים ריבוא של מלאכי השרת לכל אחד ואחד מישראל קשרו לו שני כתרים אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע". ועוד שם: "אמר רבי אלעזר בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע יצתה בת קול ואמרה להן מי גילה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשין בו דכתיב ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו ברישא עושי והדר לשמוע".

לבאר בחינה אחת ממעלת הקדמת נעשה לנשמע, צריך לדעת כי ענין נשגב זה לא היה רק לאותה שעה, שכן היה במתן תורה, אלא נראה שהוא נוגע לנו היום והוא מדרכי קנין התורה, וכדאיתא שם בגמרא עוד: "ההוא צדוקי דחזייה לרבא דקא מעיין בשמעתא ויתבה אצבעתא דידיה תותי כרעא וקא מייץ בהו וקא מבען אצבעתיה דמא א"ל עמא פזיזא דקדמיתו פומייכו לאודנייכו אכתי בפחזותייכו קיימיתו ברישא איבעי' לכו למשמע אי מציתו קבליתו ואי לא לא קבליתו א"ל אנן דסגינן בשלימותא כתיב בן תומת ישרים תנחם הנך אינשי דסגן בעלילותא כתיב בהו וסלף בוגדים ישדם", משמע שראה הצדוקי הזה שרבא עדיין עומד בבחינת נעשה קודם לנשמע בשעת לימודו.

ידוע, כי רק מי שמוכן להיות איש אחר ע"י קבלת תורה, לימודה הוא ראוי, ויגיע לזה.

וכמה נפלאים בזה דברי הגר"א בפירוש משלי עה"פ תומת ישרים תנחם (יא. ג.), ד"שרות' הוא הגיון בני אדם, ובזה לא סגי, אלא צריך שיהיה לאדם תמימות שבאם שהגיונו הוא היפך דעת תורה הוא מבטל שכלו ודעתו לדעת תורה עיי"ש, והלא הן הן הדברים שענה רבא להצדוקי אנן דסגינן בתמימותיה מתקיים בנו תומת ישרים, כי זה ממש גדר נעשה ונשמע כפי שנזכור לעיל להיות מוכן ליהפך לאיש אחר כפי אשר תורנו התורה שעומד ללמוד בזה, וההיפך מזה סלף בוגדים, עיי"ש בגר"א.

ויוצא בזה נפק"מ גדול, אשר לא רק שע"י הקבלה וההכנה הזאת של נעשה קודם לנשמע אדם זוכה כבר לצאת מיד מאפלה לאורה ויש לו זכות כל אשר עתיד ללמוד ולעשות, אלא שבאמת רק בכח ההכנה והקבלה הזאת - ליהפך למציאות בן תורה - הוא זוכה שבאמת מתקיימת בו חכמתו, ואם לאו אין חכמתו מתקיימת כלשון המשנה באבות.

[וגדר קבלה יובן לנו מפרשה זו, פרשת נזיר הנה הנזיר מקרי קדוש ונזיר אלקיו, וכדאיתא באבן עזרא (ו. ב.), וכל זה אם מקבל עליו נזירות וא"כ מקיים הלכות נזירות, אבל מי שלא קבל עליו נזירות, אע"פ שבמציאות נמנע משתיית יין ומגדל שערו ואינו מטמא עצמו למתים, גם שלושים יום ויותר, אינו נזיר ואין עליו קדושת נזר אלקיו. וכן הוא בקצה השני, גוי שמקבל עליו מצוות לשם גרות נעשה ישראל ומצוותיו מצוות, אבל מי שחיסר קבלת מצוות, אע"פ שלמעשה מקיים כל התורה וגם טבל ומל אינו אלא גוי כמקודם. כן ממש הוא במי שבא ללמוד תורה, אם מקבל עליו מקודם עול לימודה בחינת נעשה קודם, בכל אשר תורנו התורה, אז נהפך לבן תורה ואם לא לאו].

והנה יש כאן להעיר עוד, דאיתא במדרש רבה פרשת עקב (ג. ע) שכשחטאו ישראל בעגל נאבד מהם ה'נעשה', והמשל ממטרוניתא שנתן לה המלך שתי מטבעות ואיכדה אחת אמר לה המלך אבדת אחת והזהרי בשני, והוא שאמר הקב"ה הזהרו בנשמע. וכן איתא במדרש (שמות

על כל המצות על אשר שמעה אזנו מדברי התורה ותבן להם ועל הדברים אשר לא גלו אזנו עליהם עדנה וצדק לבש וקנה זכות על הנגלות אליו ועל כל נעלם מעיניו ואחרי זאת יום יום ידרוש וישקוד על דלתות מוכיחיו וישכיל מכל מלמדיו ונמצא האיש הזה מעשיו מרובין מחכמתו כי לא ידע את הדבר והנה שכרו אתו (עליו) וכענין מה שאמרו ישראל בסיני נעשה ונשמע שהקדימו קבלת המעשה על נפשם לפני השמיעה עכ"ל, וכנכתב בפירושו לאבות על משנה זו.

הרי שיש צורך בקבלה בהסכמת הלב שכל אשר ילמד וישמע מפי התורה שעומד לשמוע יהיה מוכן לקבל הדברים, רק אז יש קיום לחכמתו שילמד אח"כ.

ויובן זה לפמש"כ בפירוש המשנה להרמב"ם אבות על המשנה דכל שמעשיו כו', דצריך האדם שיכין עצמו במעלות לפני לימוד החכמות דרק אז תתקיים בו החכמה, אבל אם לא הכין לבו במעלות אם כן כשילמד החכמה והיא מונעת ממנו תאוות יצרו ויקשה עליו החכמה ויניחנה עיי"ש. וי"ל שזהו גם יסוד דברי רבינו יונה בבחינת קבלה בדעת ובלב, כי אם יקבל עליו מקודם ויסכים להיות דעתו נמשך אחר החכמה שילמד אז תתקיים בו, ואם לא הסכים לבטל את דעתו ורצונו לדעת התורה שיגיענה, אז לבסוף יניחנה, כי אינו מוכן לקבלתה.

ובאמת הם דברים שהמציאות מוכיח אותם, כי שמקבל על עצמו בתחילת לימודו להיות בן תורה כל ימיו ולהתנהג במעלות הבן תורה, אז התורה מתקיימת בו, ומי שלא הכין לבו לזה קודם, אע"פ שלומד הרבה, לבסוף אין התורה מתקיימת בו.

ופירוש 'מתקיים' יש בזה ב' בחינות, האחת בבחינת זמן שלא יניח לימודו כל ימי חייו, והשנית באיכות תכלית תורה תשובה ומע"ט, שתהיה התורה מתקיימת בו בחינת הכאת שרשים והביאתו לתכליתה, ושתי הבחינות

היתה קבלתם בלב שלם, והדברים יובנו עוד יותר עפ"י מה דאיתא במדרש (שיר השירים ובה פרק א) שאמרו ישראל נעשה ונשמע נעקר מהם יצה"ר ע"כ.

ולפי"ז יובן כי בעגל ששוב ניתן להם יצה"ר ממילא נאבדה מהם דרגה זו של כח קבלה קודם. אולם נראה שכל זה בשעה שעדיין אינם עוסקים בתורה, אבל בשעה שמתחיל לימודו, שאז היצה"ר "אם אבן הוא נמוח", פי' יש בכח העוסק בתורה להמחותו, אז ודאי מועילה קבלתו, ועדיין שייך בשעה זו למדרגת נעשה ונשמע וכמשנ"ת.

וזה דאיתא עוד בגמרא שבת שם ענין נעשה קודם לנשמע בההיא עובדא דרבא, דהוי יתיב ומעיין בשמעתתיה ואז בשעת לימודו היתה לו דרגא זו נעשה קודם לנשמע, הרי נמצא מי שעוסק בתורה עדיין שייך לדרגא זו שני הכתרים ללמוד בתמימות של קבלה ככל אשר תלמדנו התורה ועי"ז ליהפך לתלמיד חכם אמיתי וכמשנ"ת.

כז, ט) משל אחר עבד שהביא למלך שני כוסות יקרים, ישב לו עגל ודחפו ושבר אחד, בכה העבד, א"ל המלך איבדת אחד הזהר בשני עיי"ש. ולכאורה קשה הרי נתבאר בזה כי נאבד הנעשה קודם לנשמע שזכינו לו במתן תורה, וזה סותר לכאורה מה שנתבאר לעיל כי ענין נעשה ונשמע הוא לדורות בתנאי בקנין התורה?

ונראה לי בזה חידוש נפלא, כי אמנם מה שהיה במתן תורה שהיתה קבלה זו של נעשה קודם לנשמע, בזמן שקודם התחלת הלימוד, מדרגה זו נלקחה מאתנו, ויובן יותר עפמש"כ במהרש"א על מאמרם ז"ל (שבת שם) "מי גילה לבניי רז זה שמלאכי השרת משתמשים בו", ופי' מהרש"א שם שאין להם יצה"ר, וכיון שקבלו עליהם לעשות בודאי יעשו כשישמעו, אבל אצל בני אדם זה חידוש, שכיון שיש להם יצה"ר מה מועיל מה שמקבלים עליהם, ובגדר מכאן ועד גיחון, יבטל יצה"ר את רצונם הטוב, זה תוכן דברי מהרש"א, שישראל באותה שעה העמידו עצמם בבחינת מלאכים עד כדי כך

פניני הרמה

לפרשת נשא

מפניני רבינו:

ויהי ביום כלת משה להקים את המשכן. (ז. א.), ברש"י: בצלאל ואהליאב וכל חכם לב עשו את המשכן ותלאו הכתוב במשה, לפי שמסר נפשו עליו לראות תבנית כל דבר ודבר כמו שהראהו בהר להורות לעושי המלאכה ולא טעה בתבנית אחת ע"כ, למדנו מזה כי עבודה גדולה היא זו לפקח שהמעשים יהיו נעשים ע"פ התורה, ואפילו מעשי מצוה כעשיית המשכן, ויש צורך שגדולי ישראל ימסרו נפשם על זה להורות ולפקח שיהיה הכל נעשה ע"פ דעת תורה, וצריך לזה מסירות נפש הן מצד העם שדרכם לרנן ולהתלונן על המפקחים האלה, והן מצד גוף הענין שצריך הרבה עמל ויגיעה בתורה ויראת חטא עד שיזכה לחוש של דעת תורה אמיתי לדעת מה לקרב ומה לרחק לבלתי לטעות, וכמש"כ רש"י על מרע"ה, ולא באחת מהן, ואז יזכה שמעשי המצוה שנעשים בפקוחם של אלה יהיו נקראים על שמם.

וכן זכינו לראות אצל רבותינו גדולי הדור הקודם ששמו בזה עיקר מעינם, וכל רב במקומו שם זה למטרה לפקח ולבקר מעשי העסקנים, ועי"ז זכו להעמיד דת על תלה, אבל מאז חסרנו כל אלה בדור אומלל זה, כל הדיוט קופץ בראש ואיש הישר בעיניו יעשה ומדמה כאילו מציל דת, ואינו אלא הוסרה עד היסוד בה.

[ואגב אזכיר כאן עובדא מאדמו"ר (מוהרי"ץ דושינסקיא) זצ"ל אשר מוכיחה עד כמה דקדקו גדולי ישראל האמיתיים להעמיד דת על תלה לפי עומק שכלם ודעתם, היה זה בתחלת שנות המדינה הציונית, שישבו אז הגאוני חברי הבר"ץ בביתו של הגאון רבי זעליג ראובן בנגיס זצ"ל, ונסחו כרוז פסק דין בענין מסויים, והוזקקו לחתימת אדמו"ר (הגה"ק מוהרי"ץ דושינסקיא) זצ"ל, שכבר היה חלש מאוד לעת זקנותו ורק יחידים יכלו להכנס אליו, וזכיתי להמנות לבאי ביתו, ונשלחתי אז מן הגאונים הבר"ץ זצ"ל לילך לביתו להחתימו על הפסק דין הנ"ל, והנה אדמו"ר זצ"ל מחק הכותרת "פסק דין" וכתב במקום זה "דעת תורה" וחתם חתי"ק, חזרתי למושב הבר"ץ, ואמנם חרה הדבר להגאון רבי פנחס עפשטיין זצ"ל וחזר והעמיד הכותרת פסק דין וצוה עלי לחזור לבית אדמו"ר זצ"ל שנית, כשראה כן, ביקש ממני להביא לו גמרא

בבא בתרא ורמב"ם, ואחרי העיון אמר: אני לא יודע מקור לפסק דין אלא ל"דעת תורה", אם הבד"ץ מבורר להם פסק דין שיחתמו בלעדי – כמובן שנעשה כהכרעת אדמו"ר זצ"ל – (ולפלא שלמחרתו יצא "פסק דין" של יהרג ואל יעבור בענין גיוס בנות, בניסוחו וחתומת ידו של אדמו"ר זצ"ל).

ואשרי לדור שככה לו שמנהיגי הדור ודורשיו, כל אחד לפי עומק דעתו ואחריותו דאגו להעמיד דת של תורה בראייתם הברורה והתקיפה לבלתי סור מאמיתה של תורה והלכה ברורה בלי משוא פנים].

(מתוך ספר בית אב עה"ת ח"א)

* * *

קול רבינו [מאמרי השקפה ומוסר]:

מאמר "טוב לגבר כי ישא עול"

[מתוך ספר בית אב שיחות החדש – נאמר בשנת תשנ"ד לפ"ק, ונכתב בקיצור (מין רבינו שליט"א ציין על מאמר זה שהוא 'מאמר נורא')]

ובמדרש (בראשית רבה לב, ג) הביא שלשה משלים על זה, אם כפשתן הזה שכל שמקיש עליו ביותר, היא משבחת והולכת, אם ככלי חרס שהיוצר מכה בו ובודק קנקנים יפים, שאפי' מקיש עליהם כמה פעמים אינם נשברים, ואם כפרה חורשת שמטילים עליה עול. כן בודקים הצדיקים, תחילה סובלים כדי שיתחזקו, ואח"כ מכים עליהם לראות אם יעמדו בנסיון, ולבסוף אם נבחנו בכל זאת, אז זוכים שמטילים עליהם עול, זה המשיל המדרש על הלויים, שבמצרים נתחזקו ששמרו דרך ד' בסבל הגלות, ואחר חטא העגל נבחנו אם יעמדו בנסיון ויעשו כצווי משה להרוג איש באחיו, ואח"כ נבחרו לעבוד ולמשא.

והרמב"ן בפרשת בראשית (ב. ט.) האריך כיצד היה נראה אדה"ר לפני החטא, שהיה מטבעו עושה היושר, ולא היתה לו משיכה להרע כלל, וכמעט שלא היה לו בחירה [ופי' 'דעת' טוב ורע מלשון רצון וחשק, כמו דעתו לחזור, ודעתו לפנות], וביאור הדברים שהשכל היה מחייבו להתנהג כראוי, "לעבדה ולשמרה", מ"ע ול"ת, והשכל עצמו היה מטיל עליו העול הגדול ביותר, כי איך אפשר לעשות ההיפך, הלא אין זה אלא שגעון לעשוך היפך השכל, כל זה לפני אכילת עץ

הנה נבחרו הלויים מכל ישראל ונבדלו במעלה, מפני שקיימו בנפשם "וכי שמרו אמרתך ובריתך ינצורו" (דברים לג. ט.), ומעלתם ובחירתם היה עבודת הלויים, לעבוד ולמשא, עבודת משא כפשוטו, ושומרי ביהמ"ק, והשירה שהיא נקראת עבודת עבודה, עבדות, לא שררה אני נותן לכם אלא עבדות אני נותן לכם, והעבודה נקרא בחירה ומעלה, כי אכן כל מעלת האדם הוא לשאת בעול.

והכהנים נתקדשו ביותר והוטל עליהם עול יתר, שמיד בעלות השחר הקימו אותם ממיטותיהם, ומי שישן על משמרתו היו חובטין אותו במקל (מידות פ"א מ"ב), יש אומרים כפשוטו וי"א שורפים בגדיהם, כיון שכל מציאותם הוא עבדות ועול.

והכהן גדול שהיה מורם עוד יותר, לא היה יכול לצאת מירושלם ועוד שעבודים, מה ילבש וכיצד תספורת שעריו.

ועול גדול היה מוטל על הכהנים שלא יטמאו עצמם, כי כל מקום הליכתם היו צריכים לבדוק אם יכולים ליכנס לבית זה או לא, אם מותר להם לנגוע בכלים אלו או לא, זוהי בחירה ומעלה, וזהו שלמות האדם להיות נושא שעבוד, ומי שהוא איש מורם יותר נבחר יותר לעול ולשעבוד.

הדעת, אולם אח"כ כשאכל מעץ הדעת טוב ורע, נחשך כח שכלו מחמת הנגיעה לתשוקת הרע, ולא היה עליו העול השכלי הגדול כמקודם, וכבר לא היה לו עוד היכולת לעמוד בגן עדן, כי עלול היה לחטוא, וע"כ גורש מג"ע, שיהיה עליו עול מבחויץ - בזיעת אפיך תאכל לחם. וכתב שזה פירוש הפסוק (קהלת ז. כט.) האלקים עשה את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים.

ויעויין ברמב"ן פרשת נצבים (ל. ו.) כי לעת"ל אע"פ שעולם כמנהגו נוהג, שוב יהיה כמו קודם החטא, פי' שיהיו ימים שאין בהם חפץ לרע, כדכתיב ומל ד' את לבבכם, ויהיה שכלו זך ומצוחצח, ויעשה הטוב בהכרח שכלי, ונראה שזהו שכתב הרמב"ם (סוף הלכות מלכים) שיהיו המעדנים מצויים כעפר - כמו בג"ע - ולא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד וכו', והיינו שלא ימשך האדם אחרי המעדנים אלא יעסקו במושכלות, ותמלא הארץ דעה את ד' בהכרה שכלית נזו"פ אין בין עולם הזה לעולם הבא אלא שעבוד מלכיות בלבד, פי' שלא יהיו צריכים שום שעבוד לשעבדם למצוות, אלא מכח השעבוד השכלי לבד].

וכן איתא בחובות הלכות שער הפרישות (פרק ז), שהאריך בביאור הענין, כי בתחילה לא היה צורך בעול התורה, כי היה השכל זך, ואח"כ נחלש ברוב התאוה, והוצרך לשעבוד התורה יעוי"ש באורך דבריו הנפלאים, והוא אשר דברנו.

ומה שאומרים אתה בחרתנו מכל העמים, היינו בקבלת עול, ואין לנו מושג מחיי גוי, עושה מה

שרוצה, הולך לכל מקום שרוצה בכל זמן שרוצה ואוכל מה שרוצה ולובש מה שרוצה, ואנו כלל ישראל מובחרים, שאנו אסורים וקשורים ומשועבדים, כשקמים בבוקר צריכים מיד להתפלל ואסור לאכול, לא יכולים לילך לכל מקום ולא לאכול הכל, ואם אוכלים צריכים לברך לפני ולאחרי, ולא כל יום מותר במלאכה, ולא כל מלבוש מותר ללבוש, וכאן צריכים למהר בשביל מנחה, וכאן אסור לאחר בשביל קדיש, הרי כל אדם פשוט בישראל נושא עול עצום, והמובחרים שהם כהנים לויים אפי' ביותר מזה, כאמור, זוהי בחירתנו, וזוהי נקראת שררה.

וזוהו ענין מלכות, להיות מלך על מקלו, והיה עמו וקרא בו כל ימי חייו, מלך על עצמו. ובשעת מתן תורה שאמרו נעשה ונשמע כפה עליהם הר כגיגית, כי זוהי תחילת קבלת התורה, להיות מוכרח ולשאת בעול, עבדי הם ולא עבדים לעבדים.

אין לאדם שייכות עם שלמות אלא במדה שנושא בעול, ומקדיש עצמו, לעמוד לתפלה בזמן, לבא לסדרי ישיבה בזמן, לקיים מצוותיו בעתם - מקדש ישראל והזמנים, וזה צריך חינוך ורגילות מנעוריו של אדם, טוב לגבר כי ישא עול מנעוריו (איכה ג. כז.), אז יהיה לו טוב, כשהוא גבר שישא עול, משום שאז יש לו שייכות לתכלית של אדם לעמל יולד, לעמלה של תורה פי' עול תורה, והבן.

משלחנו של רבינו – עניני דיומא:

מכתב לתלמידים משנים קדמוניות בענין קבלת עול תורה

בס"ד

אור ליום ד' סליחות שלהי אלול שמ"ה

רב שלו' וברכה לחביבי הב' החתן נ"י

ידעתי כי הנך מתחזק בשקידתך בס"ד, ואמנם נאמר מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו, לתת קיום להתחזקות זוהי דרגה בפני"ע, ואפשר מפני שהעל' עפ"י רוב נמצאת לאדם כשתנאי מצבו נוחים לזה, אבל מצבי האדם הם בהתחלפות תמידית והנסיון הוא בהתחזקות ומעלתו גם כי נפגש בתנאים המשתנים ומתחלפים, והוא מסוגל לעמוד במקום קדוש, ממשיך הפסוק ואומר נקי כפים ובר לבב אשר לא נשא לשוא נפשי וא נשבע למרמה, אם באמת היתה התחזקותו לעלות בטוהר לב לש"ש ומאהבתו ית', לא בלבד מפני סיבות חיצוניות, המכונים שוא ומרמה, וכמוש"כ במס"י פט"ו שהאריך בזה שתהי' העבודה טהורה לגמרי בלא פני' אלא לה' ית' לבד, עיי"ש, היא העבודה מאהבה גמורה לה', הוא מאוהבי ה' וחפצי עבודתי, אז יש קיום לחיזוק ההוא, כי עזה כמות אהבה מים רבים לא ישטפוהו, וכמוש"כ בפרק י"ט ואשתעשע במצוותיך אשר אהבתי וכו', ומבחן האהבה בזמן הדוחק וכו', וכל מה שיגברו עיכובים נגדם הנה יתאמץ לבו וישמר להראות תוקף אהבתו וכו' ע"כ, והבן דברים אלה.

והנה אוהבי ה' ותורתו מקיימים בנפשם אילת אהובים וחי באהבתה תשגה תמיד, והוא גופא מצות ת"ת שנא' בה והגית בו יומם ולילה, היינו שכ"כ יהי' דבוק בשקידת התורה באהבת הלב עד שתמיד הוגה בה, והסימן לכך שאינו מבקש שום דבר זולת זה, כמוש"כ אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבתי בבית ה' כל ימי חיי, וכו', ודאי מטבע האדם לבקש הרבה דברים אבל יהיו טפלים ובלתי נחשבים כלפי הבקשה האחת הזו, בחינת שאם יהי' צורך מוכן לוותר על הכל אבל על דבר זה לא יוותר כי כל חפציו לא ישוו בה.

באתי לומר לך את זה, יקירי, כי קבלה כזו היא העצה היחידית המבטיחה לאדם ס"ד לבלתי סור מאהל תורה ושקידת לימודה, ואת זה צריך לחזור ולשנן לעצמו, ומהנסיון אני אומר לך, וצריך לקנות כח זה בפועל, ולו בדברים קטנים לוותר על הליכה מסויימה או עשיית דבר מפני השיקול "ללמוד עדיף", ואז אדם יעלה וגם יקום במקום קדשו בכל נסיונות החיים. הרי בע"ה הנך עומד להעמיד ביתך בשעטו"מ ומטבע הדברים שיש טרדות, גם קודם גם לאח"כ, אבל הקשורים לתורה בדבקות ואהבה אין זה נסיון של כלום, וכמוש"כ במס"י שם אם לאחרים הוא לטורח ולמשא הרי בנו אומר ילודי אשה וכו' ולמען ה' וחפצי עבודתו שמח לבם על זה כאמור, ואדרבה אז יסתדרו כל הענינים בבחינה אחרת, כי כל העוסק בתורה נכסיו מצליחים, וחפציו נעשים, כדאי' בגמ' "הקב"ה עושה לו חפציו", ומה צריך יותר.

הנה ר"ה אינו רק תחילת השנה בחינת זמן, אלא זהו יום תחילה וראש ושורש לכל אשר נעשה בשנה ההוא [והשי' בזה תמצא בר"מ הל' תשובה, וברמב"ן בשער הגמול] וכלום אפשר לאדם בפעם אחת לבקש כל הפרטים הנצרכים לו? ע"כ ניתנה לנו עצה יקבל עליו מלכות שמים, איך עושים זאת, הלא ליושב ביהמ"ד הדבר קל ביותר לקבל עליו עול תורה כמוש"כ הר"מ באבות עול לימודה ללמוד תורה לשמה בכל לבבך בכל נפשך ובכל מאדך ובזה כבר זכה בכל וכל הענינים מסתדרים, זכית בע"ה בשנה הזאת לראות ס"ד...

.....וזכור, אחת היא הבקשה שבתי בבית ד' וכו' ותזכה לאותה הנעימות והמתיקות בשנה הבעל"ט ובכל השנים הבאים אחרי' לראות בישועתן של ישראל' ושמחת עולם על ראשך.

כעתירת כוח"ט ושנה טובה ומתוקה

באה"ר ואה"נ לברכה המשולשת

אליקים